

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ, ЕКОНОМІКИ ТА МЕХАНІКИ
Кафедра економічної теорії та історії економічної думки

ДИПЛОМНА РОБОТА
МАГІСТРА

на тему: **«Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення»**
«Development of the System of Non-state Pension Provision»

Виконала: студентка 2 курсу магістратури
заочної форми навчання
спеціальність 051 - Економіка
Конєва Ірина Вікторівна

Керівник - к.е.н, доц. Скороход І. П. _____

Рецензент - к.е.н. Степанов В.Н.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ ___ від «__» _____ 2017 р.

ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ

_____ д.е.н., проф. Горняк О.В.
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _____
протокол № ___ від «__» _____ р.
Оцінка _____

(за націон., шкалою ЄКТС, бали)

ГОЛОВА ЕК

_____ д.е.н., проф. Якубовський С.О.
(підпис)

Одеса - 2017

ЗМІСТ

	Ст.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	6
1.1. Сутність і складові пенсійного забезпечення.....	6
1.2. Принципи функціонування пенсійного забезпечення	16
1.3 Пенсійне забезпечення та результати пенсійної реформи в Україні.....	23
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	27
2.1. Основні принципи діяльності та особливості функціонування недержавного пенсійного забезпечення.....	27
2.2. Аналіз та оцінка недержавного пенсійного фонду.....	34
2.3. Особливості формування та напрямки використання коштів недержавного пенсійного фонду України.....	55
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ І РИЗИКИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	62
3.1. Ризики і наслідки недержавного пенсійного забезпечення.....	62
3.2. Напрями вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення в Україні.....	72
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

У процесі розвитку та інтеграції економіки України у світове господарство пенсійна система України також повинна функціонувати належним чином. Для цього була встановлена трирівнева пенсійна система. В Україні третій рівень пенсійного забезпечення представлений недержавними пенсійними фондами. Функціонування даних фондів у економічному середовищі, що тільки проходить стадію розвитку та інтеграції, несе у собі багато ризиків. Діяльність НПФ зосереджена на забезпеченні прибутковості та надійності вкладів громадян, тому управління ризиком та його ідентифікація є важливою ланкою в управлінні фондом. У цьому контексті необхідними є розгляд та аналіз всіх ризиків, пов'язаних із діяльністю НПФ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, та виділення невирішених раніше питань. Питання діяльності недержавних пенсійних фондів займають вагомe місце в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених: Д.А.Леонової, Г.Р.Світлової, А.А.Ткача, Л.С.Миргородської, М.В.Лазебної та інших, у працях яких розкриваються питання створення інституту недержавного пенсійного забезпечення, аналізується ступінь відповідності вітчизняної нормативно-правової бази у цій сфері між народним стандартом і інтересам суспільства, порушуються питання інвестування й збереження пенсійних активів, виявляються залежності розвитку НПФ від стану фінансового ринку. Проте недостатній розвиток ринку капіталу, низький рівень корпоративної культури, створення і функціонування непрозорих пенсійних схем вимагають детальнішого дослідження ризиків у діяльності НПФ з метою покращення роботи фондів та уникнення дискредитації системи недержавного пенсійного забезпечення на початковому етапі її функціонування.

Актуальність зумовлена необхідністю аналізу процесів, які мають місце при становленні ринку недержавного пенсійного забезпечення, з метою виявлення та реалізації нових пріоритетів у сфері державного регулювання, а

також у системі управління ризиками, забезпечення прозорості й відкритості функціонування недержавних пенсійних фондів.

Об'єктом дослідження є система недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні положення та практичні аспекти функціонування недержавного пенсійного забезпечення в умовах українського економічного середовища.

Метою роботи є дослідження теоретичних основ та практичних аспектів функціонування недержавних пенсійних фондів, напрямки формування і використання їх коштів та обґрунтування можливих шляхів удосконалення організації діяльності недержавних пенсійних фондів.

В процесі проведення аналізу були використані наступні методи дослідження: аналітичний, статистичний, загальнонауковий метод аналізу і порівняння.

Інформаційною базою написання роботи є праці вітчизняних та зарубіжних вчених економістів, підручники навчальні посібники, періодичні видання, статистичні дані та підзаконні акти.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- охарактеризувати теоретичні основи та принципи функціонування пенсійного забезпечення;
- ознайомитися з результатами пенсійної реформи в Україні;
- дослідити основні принципи діяльності та особливості функціонування недержавного пенсійного забезпечення;
- провести аналіз та оцінку недержавного пенсійного фонду
- проаналізувати особливості формування та напрямки використання коштів недержавного пенсійного фонду України
- дослідити ризики і наслідки недержавного пенсійного забезпечення
- визначити шляхи вдосконалення недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Реформування вітчизняної системи пенсійного забезпечення має

створити належні умови для підвищення рівня пенсій, раціонального перерозподілу функцій між державою, роботодавцями і працівниками щодо соціального захисту громадян похилого віку, а також залучення накопичуваних пенсійних коштів для реалізації політики економічного зростання.

Реформована пенсійна система України потенційно здатна стати більш ефективною, але її ефективність великою мірою залежить від концепції її подальшого розвитку, яка має враховувати ймовірні ризики та загрози у сфері пенсійного забезпечення. Детальне вивчення та структуризація цих ризиків дадуть змогу розробити ефективні механізми зниження їх негативного впливу в майбутньому. Традиційними загрозами для пенсійної системи є погіршення демографічної ситуації в країні, значна диференціація заробітної плати, високий рівень безробіття, тіньові доходи населення, значний рівень інфляції, девальвація національної валюти, політичні чинники тощо.

На функціонування пенсійної системи впливає ряд факторів, за допомогою яких формується не лише напрямки соціальної політики, а й економічна стабільність країни. Сьогодні постає питання удосконалення чинної системи пенсійного забезпечення та розвиток не тільки загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, з метою створення стійкої фінансової бази для забезпечення людини у старості, а й формування міцної пенсійної системи в цілому. Доцільним у цьому напрямку виступає розвиток недержавного пенсійного забезпечення, що займає винятково важливе місце у системі пенсійного фонду працюючої частини населення. В Україні даний напрямок уже активно розвивається, і першим результатом є поява недержавних пенсійних фондів. Тому, вивчення особливостей функціонування недержавних пенсійних фондів їх загального стану і проблем в даний час є актуальним.

ВИСНОВКИ

Недержавний пенсійний фонд - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує і проводить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників. Діяльність недержавного фонду базується на принципах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень. Фонд залучає пенсійні внески вкладників, інвестує кошти з метою їх захисту від інфляції та їх примноження, а пізніше здійснює пенсійні виплати учасникам за рахунок накопичених пенсійних активів.

По видам НПФ розділяються на: відкриті, корпоративні і професійні. На сьогоднішній день найбільшою популярністю користується відкриті недержавні пенсійні фонди, унаслідок того, що характеристики таких фондів відповідають інтересам професійних учасників фінансового ринку, перш за все як об'єкт бізнесу. Тоді як інші види фондів ближче стоять до корпоративних інтересів засновників-працедавців. Єдиним органом управління НПФ є Рада фонду, яка здійснює контроль за поточною діяльністю фонду і вирішення основних питань пов'язаних з діяльністю фонду.

Контроль над недержавними пенсійними фондами більший, ніж над звичайними фінансовими інститутами. Для них існують свої нормативи, звітність, є регуляторний орган - Національна комісія із регулювання ринків фінансових послуг. Контроль також здійснюють Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет України, НБУ. Ураховуючи викладене, можна констатувати, що Нацкомфінпослуг, зокрема Департамент нагляду за недержавними пенсійними фондами, сприяє створенню дієвої системи недержавного пенсійного забезпечення, системи, яка гарантує отримання громадянами додаткових до загальнообов'язкового пенсійного страхування виплат.

Щодо України, то система недержавного пенсійного забезпечення знаходиться на початковому етапі становлення, проте розвивається високими

темпами. У після кризовий період відбулося зменшення кількості недержавних пенсійних фондів, проте з року в рік зростає загальна кількість укладених пенсійних контрактів, кількість осіб, що отримують пенсії, та загальний обсяг пенсійних виплат. Позитивно характеризує діяльність НПФ також постійне зростання у ВВП країни активів НПФ, пенсійних внесків та пенсійних виплат. Підвищення ефективності діяльності НПФ підтверджується постійним зростанням пенсійних виплат по відношенню до активів та до пенсійних внесків. Позитивним є також факт зростання відсотка отриманого інвестиційного доходу.

Проведений аналіз функціонування НПФ з показує те, що протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення кількості НПФ та їх адміністраторів, особливо в місті Києві. Показники роботи НПФ з кожним роком збільшується, про це свідчить збільшення учасників фондів, збільшення кількості укладених контрактів приріст активів та інше.

Зараз спостерігається тенденція до збільшення суми та кількості пенсійних виплат. Також, з кожним роком зростає прибуток від інвестування активів і також зростає сума витрат, що відшкодовується за рахунок пенсійних активів, а саме оплата послуг КУА, оплата послуг банка- зберігача, виплати на оплату адміністрування НПФ.

Подальші дослідження щодо розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні мають включати удосконалення нормативно-правової бази у сфері регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів, усунення недоліків оподаткування їх діяльності, розроблення комплексу заходів щодо інформування громадян про розвиток недержавного пенсійного забезпечення. За умови запровадження всіх зазначених заходів можна сподіватись на стабільний розвиток недержавних пенсійних фондів, що сприятиме стабілізації пенсійної системи України та підвищенню рівня життя осіб пенсійного віку.

Таким чином, дослідження шляхів удосконалення, реформування пенсійної системи, їх впровадження мають першочергове значення.

Актуальність цих шляхів посилюється у зв'язку з тим, що удосконалення пенсійної реформи відповідатимуть удосконаленню всієї економічної системи тому, що створення обов'язкового накопичувального фонду та системи недержавних пенсійних фондів створять додаткові стимули для виходу економіки з тіні та слугуватимуть великим потенціалом фінансових ресурсів для інвестування і розвитку економіки.

За останні роки вітчизняна економіка мала етапи і зростання, і падіння, однак не досягла стійкої стабільності. Навантаження пенсійного забезпечення все ще лягає на Пенсійний фонд, модель функціонування якого не дозволяє запобігти інфляційним ризикам та призводить до дефіциту коштів, який, у свою чергу, покривається з Державного бюджету України.

При подальшому реформуванні пенсійної системи та запровадженні її другого рівня доцільно використовувати передовий світовий досвід. Так, у багатьох країнах усе більшого поширення набуває ризикорієнтований підхід до регулювання НПФ. Він передбачає постійний процес ідентифікації найбільш критичних ризиків, які виникають у діяльності НПФ, посилений моніторинг наглядовими органами таких ризиків, оцінку управління ризиками в пенсійних фондах і їх фінансової уразливості до потенційних несприятливих наслідків. В Україні накопичено певний досвід функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення, який дає змогу ідентифікувати власні особливі ризики, притаманні діяльності НПФ.

Проведення пенсійної реформи в сучасній Україні ускладнюється ризиком не лише посилити традиційні загрози дореформеної системи, але й також доповнити їх додатковими новітніми загрозами, притаманними виключно накопичувальній пенсійній системі. Враховуючи сказане, держава повинна запровадити ефективні механізми запобігання ризикам, властивим пенсійній системі, а також встановити збалансовані й жорсткі вимоги щодо інвестування пенсійних накопичень, які акумулюватимуться в рамках другого рівня пенсійної системи.

Ринкові ризики, пов'язані із діяльністю НПФ, доволі вагомі, оскільки діяльність НПФ зосереджена на фінансовому ринку. Інвестиційні портфелі НПФ формуються із багатьох інструментів, таких як цінні папери, облігації державної позики, депозити та депозитні сертифікати, банківські метали та інші інструменти для диверсифікації ризиків. Зважаючи на те, що дохідність на ринку цінних паперів є кон'юнктурно залежною, НПФ повинен завжди враховувати ризик змін вартості цінних паперів. Із облігаціями державної позики справи є дещо кращими, оскільки прибуток гарантується державою і ризик зміни прибутковості за ними виявлятиметься лише у випадку девальвації національної валюти та прискоренні інфляційних процесів. Беручи до уваги те, що частка акцій компаній у портфелях НПФ знаходиться на рівні 13–14 % у зв'язку із нерозвинутим фондовим ринком України, можна вважати, що акції не є популярним активом для інвестування серед НПФ. Натомість частка облігації недержавної позики складає 23–25 %, тому даний інструмент може значно впливати на інвестиційний портфель НПФ. Зважаючи на те, що посткризові явища внесли свої корективи на ринку позичкового капіталу, доволі значна частка компаній отримує позичковий капітал через облігації.

У даному випадку виникає також частково кредитний ризик за облігаціями, оскільки окрім того, що це - інструмент торговий, початковою функцією даного інструменту є позичковий капітал. Тому НПФ необхідно ідентифікувати не тільки ринковий ризик за облігаціями, а також враховувати кредитний.

Інші інструменти інвестиційного портфелю НПФ мають або малу частку і сукупні зміни дохідності за ними матимуть помірний результат, або є малоризиковими. Також вагомою часткою в інвестиційному портфелі виступають такі інструменти, як розміщені депозити та депозитні сертифікати. Проводячи паралель із кризовими періодами проблема ліквідності та платоспроможності вітчизняних банків є актуальною, тому

насамперед спеціалістам НПФ необхідно аналізувати фінансовий стан банку-контрагента задля уникнення ризиків у майбутньому. Іншим боком є дохідність за депозитами. Враховуючи фінансовий стан підприємств галузей економіки України, варто зазначити, що українські банки кредитують доволі низькими темпами, тим самим зменшуючи свої кредитні ризики. Відсоткові ставки за депозитами, коливаючись на рівні 14–16 % річних у національній валюті, є доволі високими. У цьому світлі банки поступово будуть зменшувати відсоткові ставки за депозитами, оскільки дорогі пасиви при низькому рівні кредитування їм просто не потрібні. Високі ставки за депозитами будуть зберігати банки, у яких є проблеми із ліквідністю, але тут необхідно усвідомлювати, що дохідність за такими депозитами є надто ризиковою.

Розглядаючи вплив кредитного ризику на діяльність НПФ варто зазначити, що в ідеалі предмет даного ризику розглядається в більшості випадків у площині банківської діяльності. У даному випадку кошти НПФ, інвестовані у облігації, також можна аналізувати з позиції кредитного ризику, оскільки тут присутній фактор невиконання зобов'язань боржником. Крім цього, можна було б припустити, що невиконання зобов'язань з боку постачальників послуг чи інших сторін, які створили певним чином дебіторську заборгованість НПФ, віднести до сфери кредитного ризику, але сфера впливу кредитного ризику визначається середовищем позичкового капіталу на тому ж ринку капіталу. Необхідно спробувати ідентифікувати специфічні ризики, притаманні системі НПФ як цільовому сегменту у системі фінансів держави.

Отже, аналізуючи настрої населення та ступінь їх обізнаності у системі недержавного пенсійного забезпечення, постає один з головних ризиків діяльності НПФ соціального характеру – ризик недовіри.

На сьогодні очевидно є потреба в появі фінансових інструментів, прийнятних для зниження ризиків у діяльності НПФ. Серед таких інструментів можуть бути довгострокові державні облігації, що

індексуються на рівень інфляції. Збільшена пропозиція таких облігацій може не тільки покращувати управління активами пенсійних фондів, а й сприяти розвитку ринку довгострокових цінних паперів та всього фінансового ринку країни. До основних ризиків діяльності недержавних пенсійних фондів, які можуть стати на заваді подальшому розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, належать: ризики нецільової діяльності у зв'язку з можливістю інвестування в активи пов'язаних осіб засновників; ризики низької ліквідності фондового ринку на фоні нерозвинутого ринку державних цінних паперів; функціонування пенсійних схем, які використовують неконкурентні переваги і містять додаткові моральні та фінансові ризики; неоднозначність законодавчої бази щодо участі на етапі накопичення страхових компаній та банків.

Державна політика щодо подальшого реформування вітчизняної пенсійної системи має враховувати сукупність ризиків та загроз, а також передбачати розробку й запровадження механізмів їх мінімізації. Уникнення та мінімізація ризиків в системі недержавного пенсійного забезпечення потребує застосування до всіх учасників цього ринку єдиних принципів здійснення недержавного пенсійного забезпечення шляхом трансформації пенсійних схем, які не відповідають законодавчо встановленій моделі. Реалізація цих положень можлива шляхом внесення змін до профільного закону, посилення діяльності держрегуляторів та саморегулювальних організацій, подальшого розвитку ринків капіталу в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ріппа М. Б. Державне пенсійне забезпечення в Україні та шляхи його розвитку : "Гроші, фінанси і кредит" / М. Б. Ріппа. - К., 2007. - 19 с.
2. Ричік Л. Пенсійна реформа та її фінансові наслідки / Л. Ричік // Україна: аспекти праці. - 2004. - № 5. - С. 19-26.
3. Скуратівський В. А. Соціальна політика : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. - К. : Вид-во УАДУ, 2003. - 365 с.
4. Стожок Л. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в системі соціальної політики "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика" / Л. Стожок. - К., 2007. - 20 с.
5. Скуратівський В. А. Управління соціальним і гуманітарним розвитком : навч. по сіб. / [авт. кол.: В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський та ін.]; за ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трощинського : у 2 ч. - К. : НАДУ, 2009. - Ч. 1. - 456 с.
6. Шевчук П. І. Соціальна політика / П. І. Шевчук. - Львів : Світ, 2003. - 400 с.
7. Юрій С. І. Соціальне страхування : підручник / С. І. , М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. - К. : Кондор, 2006. - 464 с.
8. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua
9. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 9 лип. 2003 р. № 1058 – IV зі змінами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
10. Бородіна Н. Державне регулювання у сфері пенсійного забезпечення – розвиток та основні положення / Н. Бородіна // Економіст. – 2010. – № 11. – С. 26–29.
11. Бабенко А. Пенсійне забезпечення громадян – складова соціальної політики держави.– Режим доступу : www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/12.pdf.

12. Беринцева И. Н. Разработка пенсионной программы в системе социальной направленности деятельности организаций / И. Н. Беринцева // Изв. высш. учеб. заведений. Социология. Экономика. Политика. – 2010. – № 1. – С. 17–20.

13. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування / Б. О. Зайчук, О. Б. Зарудний, С. Б. Березіна, В. Т. Александров. – К. : АВТ, 2006. – 284 с.

14. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу : монографія / Е. М. Лібанова ; Держ. вищ. навч. заклад Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; НАН України. Ін-т демографії та соц. досліджень. – К., 2008. – 330 с.

15. Надточій Б. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко. – К. : Україна, 2000. – С. 102–132.

16. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1931-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 3. – Ст. 11.

17. Толуб'як В. Раціоналізація пенсійної системи України / В. Толуб'як// Економіка та держава. – 2010. – № 8. – С. 111–114.

18. Довідкові матеріали: Розмір мінімальної заробітної плати. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cons.parus.ua/_dict_view.asp?mx=.0DHE47fc09fe29cefe2626b6a689827b503d.

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: закон України (Відомості Верховної Ради), 2017, № 40-41, ст.383). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>.

20. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 09.07.2003.

21. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення": від 9 липня 2003 року № 1057- IV. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.

22. Поворозник В. О. Фондовий ринок України на сучасному етапі: проблеми та шляхи вирішення / В. О. Поворозник// Стратегвчні пріоритети. – 2007. - № 1(2). – С. 42.
23. Науменкова С. В. Ринок фінансових послуг : Навчальний посібник / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
24. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26 червня 1997 р. № 400/97-ВР
25. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 09.07.2003, Науково-практичний коментар, «АТВ», Київ, 2005.
26. Борис Надточій, Лариса Демчук, Пенсія в Україні, коментар до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Київ, Юрінком Інтер, 2007.
27. Городецька Л.О. Мухіна Л.Ф. Реформування пенсійної системи в Україні: сутність, основні напрямки. - К., 2006.
28. Партин Г.О., Тивончук О.І. Пенсійні фонди як учасники фінансового ринку // Фінанси України. – 2005. – № 9.
29. Бахмач А.О. Недержавні пенсійні фонди: статистика, перспективи / А.О. Бахмач // Вісник ПФУ : зб. наук. праць. – 2008. – № 9. – С. 14-15.
30. Біла С.О. Роль держави в управлінні розвитком недержавних пенсійних фондів / С.О. Біла // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць. – 2010. – № 1 (5). – С. 120-127.
31. Загальні положення системи пенсійного забезпечення // Міністерство соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/>.
32. Змієнко М.О. Сутність недержавних пенсійних фондів як інституційних інвесторів / М.О. Змієнко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 30. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/PORTAL/soc_gum/ppei/2011_30/Zmienko.pdf.

33. Коваль О.П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: монографія / О.П. Коваль. – К. : НІСД, 2012. – 240 с.

34. Момотюк Л.Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення / Л.Є. Момотюк // Фінанси України : журнал. – 2006. – № 6. – С. 71-77.

35. Недержавний пенсійний фонд "Відкритий пенсійний фонд «ФріФлайт». [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://npf-ff.com.ua/uk/>.

36. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dfp.gov.ua>.

37. Гановська Д. І. Перспективи розвитку НПФ в Україні / Д.І.Гановська // Регіональна економіка.–2006–№4.–С.207–210.

38. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.06.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_II_kv%202016.pdf

39. Завора Т.М. Недержавні пенсійні фонди як інституційний інвестор в реальний сектор економіки України / Т.М. Завора, С.С. Білько / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://77.121.11.9/handle/PolNTU/203>

40. Кривобок Ю. Проблеми та перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів // [Електронний ресурс] / Ю. Кривобок // Вісник Пенсійного фонду України. – 2011. – № 4. – С. 10–11. – Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/visnyk_apr11_p10_11.pdf

41. Світовий досвід пенсійного забезпечення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/165860>

42. Шевченко Н. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів: проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення / Н. Шевченко, В. Даценко // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 1. – С. 3-7.

43. Кириленко О. С. Недержавні пенсійні фонди на фінансовому ринку: світовий досвід та реалії України / О. С. Кириленко, А. А. Сидорчук // Світфінансів. – 2005. № 3. – С. 25-27.
44. Панченко І. В. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: стан і перспективи розвитку // Управління розвитком. – 2011. – №5(102). – С. 43-44.
45. Державний реєстр фінансових установ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/derzhavniy-reestr.html?PrintVersion>.
46. Зайчук Б.О. Система пенсійного забезпечення сьогодні і завтра: Коментар застосування Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» // Б.О. Зайчук, В.С. Микитенко, В.І. Семендяєва. – Київ: «Формат» ВПД, 2004 р. – 336 с.
47. Бойко М.Д. «Право пенсійного забезпечення в Україні» Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Київ: Атака, 2006. – 356 с.
48. Мельничук В. Українська правда (розділ економіка “Пенсійна система: три кроки до ситої старості”) // www.epravda.com.ua
<http://www.epravda.com.ua/publications/4a852355ca907/2>
49. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 47–48, ст.372.
50. Привалов Ю. Пенсійна реформа в Україні: тенденції та перспективи / Ю. Привалов, Ю. Саєнко, Ю. Сапелкін; відп. ред. Ю. Саєнко. – К.: ПЦ “Фоліант”, 2005. – 218 с. 11.
51. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (розділ “Недержавні пенсійні фонди”) // <http://www.dfp.gov.ua/732>.
52. Вітка Ю.В. Недержавні пенсійні фонди: теоретичні та практичні аспекти // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Юридичні науки. – 2005. Т.38. – с.18-22.
53. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навчальний посібник / Т. В. Майорова. – К. : Цент учбової літератури, 2009. – 472 с.

54. Нацкомфінпослуг Реєстр наборів відкритих даних. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/ua/Reiestr-perelik-naboriv-vidkrytykh-danykh.html>.

55. Гриньова В. М. Інвестування : навчальний посібник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – 456с.

56. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2016 рік [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України // Офіційний сайт. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_2016.pdf.

57. Лазебна М. В. Організаційно-економічний механізм державного регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів / М. В. Лазебна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 7. – С. 172-175.

58. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХ століття// Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гурій та ін. – К.: Навчальна книга, 2004. – С. 453-458.

59. Бакаєв Л. О. Кількісні методи в управлінні інвестиціями : [навч. посіб.] / Л. О. Бакаєв. – К. : КНЕУ, 2000. – 151 с.

60. Чиж Н. М. Поняття ризику як економічної категорії [Електронний ресурс] / Н. М. Чиж. – Режим доступу. – 2011. – Режим доступу : http://lib.lntu.info/books/fof/bs/2010/10-076/1_2.html.

61. Вітлінський В. В. Кількісне оцінювання ступеня економічного ризику / В. В. Вітлінський // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 1 (51).

62. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. / [Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М. та ін.]; за заг. ред. Донець Л. І. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.

63. Грем'яцька К. А. Характеристика ризиків системи недержавного пенсійного забезпечення в контексті діяльності недержавних пенсійних фондів [Електронний ресурс] / К. А. Грем'яцька // Теорія і практика державного управління. – Харківський РІДУ НАДУ при Президентові

України. – № 1 (24). – 2009. – С. 1–8. – Режим доступу <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-1/index.html>.

64. Толуб'як В. С. Ризики системи пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / В. С. Толуб'як 2011 рік. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2010_4/30.pdf.

65. Функціонування добровільних приватних пенсійних систем в Україні: огляд і рекомендації : [за ред. спеціалістів світового банку]. – К. : Світовий банк, 2008. – 40 с.

66. Динаміка зростання обсягів пенсійних виплат через поточні рахунки пенсіонерів та одержувачів допомоги в установах банків впродовж 2016-2017 років, млн.грн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=85E5A0EC5411FAF491ADA87CA2A6523E.app1?art_id=301535&cat_id=95533.

67. О. О. Фінансові установи в системі недержавного пенсійного забезпечення / О. О. Примостка // Фінанси України. – 2004. № 6. – С. 56.

68. Михайлов А. В. НПФ – сьогоднішній погляд в майбутнє: навчальний посібник / А. В., А. І. Ткач. – К., 2001. – 246 с.

69. Мелешко О. В. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів недержавною системою пенсійного забезпечення в Україні / О. В. Мелешко // Національна економіка в умовах зміни ролі та місця людини в системі суспільного виробництва : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Бізнес Інформ. - № 11. – 2009. – С. 55- 57.

70. Динь І. М. Проблеми функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні: монографія / І. М. Динь – Луцьк, 2006. – 332 с.

71. Демченко М. В. Сучасний стан та проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / М. В. Демченко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9.

72. National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2016), "Annual Report of the National Commission for State Regulation of

Financial Services Markets for 2015", available at: <http://nfp.gov.-ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html> (Accessed 3 Oct 2016).

73. Євростат, база даних соціальних видатків ОЕСР, SOCX / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search/database; stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SOCX_AGG.

74. Проект USAID "Розвиток ринків капіталу" // Роль страхових компаній в системі недержавного пенсійного забезпечення. - 2006. - С. 3-20.

75. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації "пенсійного портфеля" / О. М. Пищуліна (кер. автор. кол.), О. П. Коваль, А. М. Авчухова ; за ред. Я. А. Жаліла. - К. : НІСД, 2010. - 37 с.

76. Коваль О. Щодо основних напрямів інвестування пенсійних активів обов'язкової накопичувальної системи : аналіт. записка / О. Коваль. - К. : Нац. ін-т стратег. дослідж.- Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/396/>

77. Балдич Н. Регулювання інвестиційних ризиків в системі недержавного пенсійного забезпечення / Наталія Балдич // Вісн. НАДУ. - 2011. - № 1. - С. 217-225.

78. Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України за 9 місяців 2011 року / Національна комісія, що здійснює державне регулювання усферіринків фінансових послуг. - Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf___I_kv_2011.pdf.

79. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України / Сергій Брагін, Олег Макаренко // Вісн. НБУ. -2011. - № 1. - С. 18-24.

80. Поворозник В. Щодо реалізації інвестиційного потенціалу недержавного пенсійного забезпечення: аналіт. записка / В. Поворозник. - К. : Нац. ін-т стратег. дослідж., Відділ екон. та соц. стратегії. - Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/14.htm>.